

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Epik Şiirlerinde Millî Mücadele

Selma BAŞ*

ÖZ

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türk edebiyatının en verimli şairlerindenidir. Bireysel konulardan toplumsal konulara, millî duygulardan evrensel sorunlara, çocuk duyarlılığından Tanrı bilincine varıncaya kadar çok geniş konularda şiirler kaleme almıştır. Şairin konu edindiği temalardan biri de ulusal bilinci geliştirme çerçevesinde değerlendirdiği Millî Mücadele'dir. Bu makalede Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Millî Mücadele'yi işlediği şiir kitapları, 'Millî Mücadele'nin Zamanı', 'Millî Mücadele'nin Coğrafyası', 'Millî Mücadele'ye Katılan Kişiler' ve 'Millî Mücadele'nin Felsefesi' başlıkları açısından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk şiiri, destan, Millî Mücadele, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atatürk.

ABSTRACT

The National Struggle in Fazıl Hüsnü Dağlarca's Epic Poems

Fazıl Hüsnü Dağlarca is one of the most productive poets in Turkish literature. He wrote many poems ranging from individual issues to social concerns, from national feelings to global problems, and from children's sensitivity to the deity consciousness. One of the themes the poet deals with is the Turkish National Struggle which he examines within the framework of developing the national awareness. In this article, his poetry books on the National Independence War will be studied in terms of the National Struggle's Period, the National Independence Geography, the People of the National Struggle and the Philosophy of the Independence War.

Key Words: Turkish poetry, epic poem, Fazıl Hüsnü Dağlarca, the Turkish National Struggle, Atatürk.

* Yard. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
VAN, e-posta: selmabas@yyu.edu.tr

Giriş

Türk edebiyatında *Çocuk ve Allah* (1940) adlı şiir kitabıyla tanınmaya başlayan Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008), şiirlerinde işlediği farklı konuları, yalın dili, zengin imgeleri ve duyarlılığıyla kendine özgü bir yer edinmiş üretken şairlerimizdendir. Eserleri 28 dile çevrilen (Yalçın 2003: 14) Fazıl Hüsni, yurt içinde ve yurt dışında birçok ödüle lâyık görülür. 1967’de ABD’nin Pittsburgh kentinde International Poetry Forum tarafından “Yaşayan En İyi Türk Şairi” seçilir (Oktay 1993: 583). Edebiyatımızda hiçbir akımdan ve kişiden etkilenmeyen ve bu ölçüde de kimseyi etkilemeyen nadir örneklerden biri olan Dağlarca, bu özelliğinden dolayı “tek başına bir okul” olarak nitelendirilir (Hızlan 1983a: 67). Metin Cengiz’in ifadesiyle (2005: 49) şiir dünyamızın “hiç kimseyle yakın bir adada oturmayan şairi”dir o. Yine de Dağlarca, “Beni ve şiirlerimi yorumlamaya kalkmadan önce, zengin tarihli Türk şiirimizi ve onun kaynaklarını iyice öğrenin, hazmedin sonra beni ve şiirlerimi inceleyin.” diyerek kendisinin Türk şiir geleneğinden kopuk olmadığını ve aynı zamanda o geleneğin de bir tarafını oluşturduğunu ortaya koymuş olur (Sucu Polat 2002: XX). Attilâ İlhan da (2004: 185) bu görüşlere uygun olarak şu tespiti yapar: “Fazıl Hüsni Dağlarca, şiir ülkesinden çıkmaz. Onun çerçevesi şiir kavramlarıyla çatılmıştır. Çabası bir yandan Türk şiirini, bir yandan da kendi şiirini yenilemek çabasıdır. (...) Cumhuriyet şiiri üzerinde düşünmek, derinleşmek isteyenler onun şiirlerine eğilmeden edemeyeceklerdir.”

Birçok eleştirmen, Dağlarca’nın deneylere ve yeniliklere açık, kendi içinde bütünlük taşıyan bir yapıt oluşturma çabasına dikkat çeker. Cemal Süreya (1985: 74), “Fazıl Hüsni’nün şiiri benzersiz bir yaratığın soluk alıp vermesi gibidir. Başka bir özneye geçirilemez.” demektedir. Attilâ İlhan’a göre Fazıl Hüsni’nün kitaplarında “her şiir, bütün halinde bir yapının ayrı bir parçası; kurulmuş bir mekanizmanın çarkı ya da dişlisidir. Böyle çalışmak her şairin harcı değil”dir (Oktay 1993: 586-587). Ahmet Soysal ise (1999: 20-21) Dağlarca’nın yapıtlarında “büyük bir ses ve ritim ustalığı”nın göze çarptığını, “büyük bir biçimsel ve düşünsel yoğunluk”un doğal bir akış ve yalın bir dil içerisinde şiirlerde yer aldığını belirtir.

Bireyselden toplumsala açılan geniş bir yelpazede şiirler kaleme alan Fazıl Hüsni, şiire dair düşünceleriyle de sanatını kavramsal bir zemine oturtmuştur. Yaptığı birçok şiir tanımının özünü “Şiir hem bir saat gibi içinde bulunduğu zamanı (süreci), hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü (değinilmesi gereken yeri) gösterir.” ifadesi oluşturur (Sucu Polat 2002: XX, XXI). Ona göre şiir, “insanlara yaşamlarında yol gösterici ya da destek olacak canlı bir şeydir.” Bir şairin kendi yurdunda yaşanan olaylara uzak kalmaması gerektiğini savunan Dağlarca, bu konuyla ilgili olarak; “elimden gel-

se, askerlik görevi gibi, her ozanın yapıtları içinde, Şiirleri içinde, bir oranla toplum konularını yazması amacıyla bir yasa çıkarırdım" der (Doğan 2001: 71-72). Yazdığı Şiirlerle de çağının, ulusunun, toplumsal olayların tanığı olmaya çalışır (Hızlan 1983b: 64).

Fazıl Hüsni'nün Şiirlerinde, ulusal b¼t¼nl¼đ¼n sağlanması ve korunması çerçevesinde değerlendirdiği Millî M¼cadele geniş bir yer tutar. Dağlarca, bu konuyu bir iki Şiir ya da kitapta değil, birbirini tamamlayan bir dizi hâlinde ele alır. Mehmet H. Doğan, bunu Dağlarca'nın şu tutumuyla ilişkilendirir: Konu ve temaların sonsuz bir çeşitliliğe sahip olduğunun bilincine varan Dağlarca tarafından, "konular, izlekler bu sonsuz çeşitlilik içinde en ince ayrıntısına kadar işlenir, b¼y¼k bir a¼lıkla s¼m¼r¼l¼r, i¼i boşaltılır ve bir daha d¼n¼lmemek üzere bir kenara bırakılır." (Doğan 2001: 69).

Dağlarca, Millî M¼cadele'yi konu edinen bir¼ok destan kaleme alır. Bu konuya verdiği önemi, farklı zamanlarda yayımladığı Şiir kitaplarıyla devam ettirir. Onun Millî M¼cadele'yi konu edindiği dizinin ilk kitabı olan *¼ę Şehitler Destanı* 1949'da yayımlanır. Bunu *Bağımsızlık Savaşı I -Samsun'dan Ankara'ya- İnn¼'ler-Sakarya Kıyıları-*(1951), *Bağımsızlık Savaşı II -30 Ağustos-İzmir Yollarında-*(1951), *Delice B¼cek* (1957), *Yedi Memetler* (1964), *19 Mayıs Destanı* (1969), *Bir Elde Yaşamak* (1979), *¼ukurova Ko¼aklaması* (1979), *T¼rk İstanbul* (1979) adlı kitaplar takip eder.

Dağlarca'nın Millî M¼cadele'yi destanlaştırmasını, kimileri g¼klere çıkarırken kimileri de bunu gereksiz ve önemsiz bulur. Şairin destan yazmak üzerine s¼ylediđi şu s¼zleri, onun bu içe y¼klediđi anlamı ve hangi niteliklere sahip Őairlerin bu işi yapabileceklerini ortaya koyar: "Destanlar bir ulusun bilin¼diřidir. Destan yazmak o ¼lkenin sanatçıları için en b¼y¼k onurdur. Sanatçılar, bağlı oldukları dilin b¼t¼n olanaklarını bilerek, kullanarak, yaşayarak destan yazabilme yeteneğine ulaşırlar." (Eczacıbaşı, 2005: 53).

Bu makalede Dağlarca'nın Millî M¼cadele'yi dile getirdiği epik Şiirleri, zaman, mekân, kişiler ve Millî M¼cadele'nin felsefesi a¼ısından değerlendirilecektir.

1. Millî M¼cadele'nin Zamanı

Fazıl Hüsni Dağlarca'nın epik Şiirlerinde zaman unsuru önemli bir yer tutar. Çünkü Millî M¼cadele'de yaşanan olaylar, belli bir zaman dilimini kapsar. Şiirlerde, Millî M¼cadele'nin başlangıç tarihi 19 Mayıs 1919'dan sona eriş tarihi olan 9 Eyl¼l 1922'ye kadar ge¼en s¼re¼, b¼t¼n¼yle konu edilir. Şair, bu m¼cadelenin hemen her aşamasını olabildiğince ayrıntılarıyla ve kronolojik olarak işlemeye çalışır. Konular da genellikle yapılan savaşlar etrafında şekillenir.

Dağlarca, Şiirlerinde bazen olayın ge¼tiđi zamanı net bir şekilde belirtir; bazen de zaman, Şiirlerde s¼z¼ edilen olaylardan çıkarılır.

Üç Şehitler Destanı'nda zaman unsuru önem kazanır. Otuz kadar şiirde anlatılanlar, 28 Mart gününde yaşananlara dairdir. Daha sonra gece olanlar anlatılır. 30 Martta ise mücadele zaferle son bulur. Bu eserde zaman kara kıştı. Savaşın zorluklarına, mevsimin ya da coğrafyanın beraberinde getirdiği güçlükler de eklenince daha çetin bir mücadele sergilenir:

Sanki dünyanın ilk gecesi, soğuk mu soğuk,
İklimler yeni doğmuş, rüzgârlar körpe.
Karın beyazlığıyla daha da heybetli,
Metris tepe, kanlı sırt, adsız tepe (1949: 5)

Bu kitapta belirtilen tarihlerden biri 28 Mart 337 (1919)'dir. Bu, savaşın başladığı gündür. Bu anlık zamanın ne kadar olduğu, yaşanan olayın ağırlığı ile belirsizleşir:

İniltilelerle, küfürlerle dolduk taşlık, dakikalarca,
Gövdemiz geliyordu yaşamamıza dar.
Yarısı kara, yarısı al bir zaman geçti üstümüzden,
Kimse bilmez ne kadar. (1949: 20)

Bazen zaman, yaşanan zorlukların, çekilen sıkıntıların derecesini belirleme işlevi yüklenir. Zaman ve olayların akışı arasındaki paralellik ise şöyle ifade edilir:

Boğuşa boğuşa gün aydınlığınca, eriyorduk,
Azalmıştık hepten. (1949: 42)

Bir Elde Yaşamak, 26-27 Ağustos 1922 tarihlerini konu alır. 60 sayfalık kitapta zaman, dakika dakika işlenir. 27 Ağustos saat 5.30'da başlayan saldırının saat 6, 6.32, 8.15, 11.30, 11.42 ve 11.49 anlarında yaşanan gelişmeleri anlatılır. 12.15'te zafer elde edilir. Bu, hem zamanın akışına verilen önemi, hem de mücadelenin ne kadar zorlu olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.

Bazı kitaplarda daha geniş bir zaman dilimi söz konusu edilir. Örneğin *Türk İstanbul*, İstanbul'un işgal edildiği 15 Mart 1920'den İstanbul'un özgürlüğüne kavuştuğu 6 Ekim 1922 tarihine kadar geçen süreci kapsar. *Çukurova Koçaklaması* ise 9 Kasım 1918 ile 5 Ocak 1922 tarihleri arasında işgalden zafere kadar yaşananları ele alır.

Şiir kitaplarının bütünü göz önüne alındığında Millî Mücadele'nin seyri şöyle şekillenir:

1.1. Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı

Bağımsızlık Savaşı, 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkmasıyla başlar. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atatürk'ün İstanbul'da ülkenin kurtuluşuyla ilgili kararlar alarak Samsun'a doğru yola çıkış sürecini *19 Mayıs Destanı*'nda dile getirir. Bu, çağın akışını tersine çevirecek bir efsanenin başlangıcıdır. Mustafa Kemal'in İstanbul'daki evinde beylerin, paşaların katıldığı bir toplantı yapılır. Osmanlı Devleti'nin birçok sultanı, bu durumu kendi bakış açısı

sıyla değerlendirir ve özgürlüğün önemini vurgular. Bütün bir tarihî geçmiş, kurtuluş mücadelesinin başlatılmasına dair alınan kararların arkasında destektir. Mustafa Kemal'in gemiyle İstanbul'dan Samsun'a doğru yola çıkması, duyulan endişeleri hafifletir:

Bir gemi yol almakta,
Mavi almakta, yıldız almakta, gelecek almakta hey,
Büyürken soluğu gemidekilerin
Samsun'a doğru
Bir yas azalmakta. (1973: 34)

Nihayetinde 19 Mayıs'ta Samsun'a varılır. Bu, belirsizliklerin sona erdiği, kurtuluş mücadelesine başlanan ve içinde sevinci, coşkuyu, bağımsızlık umudunu barındıran bir dönüm noktasıdır. *Samsun'dan Ankara'ya* adlı kitapta ise bu an, bütün tabiatın eşlik ettiği bir şenlik havasında anlatılır:

Kıyı takmış yaprağını gülünü,
Bahar eder.
Bir gemi yaklaşır karanlıktan,
Felek terkidiyar eder,
Eder oy. (1999a: 17)

Destanın devamında kurtuluş mücadelesinin önemli bir boyutu olarak "yoktan var etme"ye dikkat çekilir. Bu nedenle bu mücadele, övülmeye değerdir.

Vatan parçalanmış, insanlar, beş ayrı cephede savaşmaktan yorgun düşmüştür. Bütün olumsuz şartlara rağmen yine de bu gidişe dur demek gerekir.

1.2. Azınlıkların Gizli Dernekler Kurması

Azınlıkların gizli dernekler kurması, Millî Mücadele'nin alanını genişletir. Çünkü dıştaki düşmanlara ülkeyi içten yıkmak isteyen düşmanlar da eklenmiş olur. Şair, yüzlerce yıl hoşgörü içerisinde yaşayan azınlıkların düşman safında yer almasına içerler. Bu durumu, "yurdu içinden vurmak, tepemde ikinci bir ölüm gibi durmak, haç altında bomba bulundurmak" olarak nitelendirir ve buna duyduğu öfkeyi dile getirir:

Sen içimdeki gâvur sen de mi vurdun,
Gecelerime yıldız yıldız?
Maviliğim ezanlarımla sallanırken,
Kara bulutlarımda yürürken tekbirlerim,
Peki, sana bir Allah borcum olsun,
Allahsız. (1999a: 32)

1.3. Mustafa Kemal'in İstifası

Mustafa Kemal'in Osmanlı hükümetinin 'İstanbul'a dön' çağrısını reddeder görevinden istifa etmesi, şiirde duygusal bir tonda anlatımını bulur. Yıllarca omzunda cepheden cepheye taşıdığı rütbe yıldızını bırakmak zordur,

ancak işin ucunda milletin kurtuluşunu sağlama derdi vardır. Zira Mustafa Kemal için aslolan makam-rütbe değil, millettten biri olmaktır. Bu durum Ata'nın ağzından anlatılır:

Al gayri,
Al gayri koca felek yıldızını,
Millete karışmışım,
Millettten biriyim ya
Bu bana yeter. (1999a: 77)

1.4. Kongreler

Erzurum ve Sivas'ta gerçekleştirilen kongreler ve bunların Millî Mücadele'deki yeri, geçilen aşamalar ve burada alınan önemli kararlar, mısralara dökülür.

1.5. Şehzadebaşı Karakolu Baskını

Şehzadebaşı Karakolu'na yapılan baskında 6 şehit verilmesi, 700 yıllık Osmanlı saltanatından sonra yeni bir başlangıç yapma gerekliliğini ortaya koyar.

1.6. Ankara'nın Merkez Seçilmesi

Ankara, yeni kurulacak devletin merkezi olarak seçilir. Herkes Ankara'da toplanmak üzere çağrılır. 23 Nisan 1920'de ise Büyük Millet Meclisi açılır.

1.7. İnönü Savaşları

Balıkesir-Manisa dolaylarında, ilk silah sesleri gelir. Düşmanlardan silah kaçırılarak ilk cephanelikler oluşturulmaya çalışılır. Millî Mücadele'nin ilk olarak işlendiği *Üç Şehitler Destanı* İnönü dolaylarında başlar ve daha çok olaylar ekseninde şekillenir. Bu kitapta yer alan manzumeler, II. İnönü Savaşı sırasında yaşananları konu alır. İnsanlar تنها yaşama derindedir, ama gönüllerinde vatan düşüncesiyle saldırının olup olmayacağını beklemektedir. Üç tepede başlayan saldırılar, ortalığı cehenneme çevirir.

Kanlı Sirt'in ve daha sonra Metris Tepe'nin düşmanlarca alınışı, Adsız Tepe'nin iki defa düşmesi ve tekrar alınması, verilen ilk şehit ve sonrakiler, 159. Alayın verdiği kayıplar, üçüncü taburun gösterdiği mücadeleler sergilenir. Burada sayıca ve silah yönüyle üstün olan düşmanlar karşısında Türk askerine hâkim olan dehşet değil, hayret; korku değil, düşüncedir.

Düşman askerinin hücumu, top sesleri, yükselen alevler, parçalanan şarapneller, karşılıklı boğuşmalar, silah şakırtılarından inen türküler, verilen zorlu mücadeleler, adım adım farklı şiirlerde belli bir bütünlük ve kompozisyon içinde anlatılır. Böylece yaşanan zorlu mücadele daha iyi hissettirilir. Düşmanın sayıca üstünlüğü, giderek yerini Türklerin yürekçe üstünlüğüne bırakır. İlk şehidin verilmesiyle şehit düşmede bir yarış başlar. Çeliğe karşı tahtayla savaşılır. Bütün şartlar zorlanır. Yeri gelir korkusuzca ölüme meydan okunur. Saldırıların amansızlığı, dağa taşta bile sirayet eder ve bu durum, verilecek ağır kayıpların da habercisi olur.

İstersen avuçlarını kaldır Ulu Tanrı'ya,
İstersen çatlak taşlara yüzünü ey.
Artık dağlar ana değil, gökler baba değil,
Hepsi üvey (1949: 15)

Üç Şehit verilen tepeye Üç Şehitler Tepesi denilir. Yurdun farklı yörelerinden gelen erler, kendi köylerindeki hane sayısı kadar Allah'ın onlara güç vermesini ister. Böylece düşman karşısında kendilerini güçlü hissetmeye çalışırlar. Şehitlerin artıp silahların azalması, giderek yapılacak bir şeyin kalması, erleri sıkıntıya sokar. Bu mücadele; "efsane, destan, rüya, mucize, büyü, sihir" gibi kavramlarla tanımlanır. Bu zorlu mücadelenin yapıldığı İnönü ise âdeta ölümle özdeşleşir:

Yoksa ölümün ardı mıdır
İnönü? (1999a: 58)

1.8. Sakarya Savaşı

İnönü savaşlarından üç ay sonra Sakarya'da düşmanla çarpışılır. 10 Temmuz 1921'de Yunan ordusu genel taarruza geçer. Bursa, Eskişehir, Afyon, Kütahya dolaylarında bu mücadele sürdürülür. Düşman, her yönden üstün bir durumdadır.

21 Temmuzda Türkler yaralı, uykusuz, yürekleri ezik bir şekilde geri çekilirler. Mustafa Kemal, bu sırada kamunun isteği üzerine başkomutanlığı kabul eder. Sakarya'daki bu mücadele sadece Türklerin kurtuluş mücadelesi değil, örnek olması bakımından bağımsızlığını yitirmiş diğer milletlerin mücadelesidir:

Bu yalnız Türkiye'nin
Başbuğluğu değildi,
Türkiyem yenilmiş ulusların kara tarlasında
Açan bir ateş güldü. (1999a: 11)

Sakarya Savaşı da çok zorlu mücadelelerle geçer. Birçok eksikliğe rağmen direniş sürer. Bazen geri çekilmek zorunda kalınsa da vatan savunmasından asla vazgeçilmez. Nihayetinde masallara özgü bir olağanüstünlükte güç sarf edilerek bu savaş da zaferle sonuçlanır. Büyük Millet Meclisi, Atatürk'e gazilik ve mareşallik unvanını verir.

Dağlarca, savaşın sadece cephelerde geçen boyutunu işlemez. Bazı Şiirler, düşmanların kadın-çocuk demeden halka yaptıkları işkenceleri konu edinir. Bu bölümlerde anlatılanlar çok çarpıcıdır ve olayların vahametini gözler önüne serecek somutluktadır:

Bir çocuk
Daha 11 aylık
Daha yok ağzında diş.
Bir kocaman süngü
Bu küçücük ağza
Nasıl girmiş? (1999a: 102)

1.9. Çukurova'nın İşgali

9 Kasım 1918'de İskenderun'dan karaya çıkan düşman, bütün bir Çukurova'yı işgal eder. Birçok kahraman, yurt savunmasında büyük yararlıklar gösterir. Sakarya Savaşı kazanılır. 13 Ekim 1921'de Doğu sınırında Ruslarla anlaşma yapılır. 20 Ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Anlaşması imzalanır. Bunun üzerine düşman çekilmek zorunda kalır. 3 Ocak 1922'de Mersin ve Tarsus, 5 Ocak 1922'de de Adana özgürlüğüne kavuşmuş olur.

Ben yediden yetmişe
kurtuluş masalıyım
kivrem Adanalıyım (1979a: 21)

Çukurova Koçaklaması adlı eserde değinilen konulardan biri de düşmanın halka yaptığı zulümlerdir. Haçin'de çeteciler tarafından çoluk çocuk öldürülür. Kadınların memeleri kesilir. Anlatılan manzara, tüyler ürperticidir.

1.10. İstanbul'un İşgali ve Bağımsızlığına Kavuşması

Yurdun her bir tarafı işgal altındadır ama ülkenin başkenti olan İstanbul'un 15 Mart 1920'de işgal edilmesi, çok farklı bir anlam taşır ve bu işgal ile yurdun her yeri sarsılır. Türk ordusunun 6 Ekim 1922'de Üsküdar'a gelmesiyle İstanbul'un işgali son bulmuş olur. İstanbul artık Türk kimliğiyle Türkler de İstanbul'la özdeşleşir:¹

Kanadı denizle gök
Uçup giden bir kuştur
İstanbul Türk olurken
Türk İstanbul olmuştur. (1979c: 39)

Düşmandan kurtulmak, aynı zamanda köle-kul, sefil, kovulmuş ve yoksul olmaktan kurtulmak anlamına gelir. İstanbul'un bağımsızlığını yeniden elde etmesi ise gelecek için büyük bir başlangıç olur.

1.11. Millî Mücadele Karşısı Ayaklanmalar

Konya'da 2-3 Ekim 1920'de ikinci bozkır ayaklanması yaşanır. Kırk-elli kadar aldatılmış insan, evlere dadanır. Bu an, evdeki çocuklardan birinin ağzından anlatılır. 29 Aralık 1920'de Kütahya'da Ankara'ya başkaldıran bir hain öldürülür. İzmit'te de benzeri bir durum yaşanır.

Kardeşti bunlar, okunurdu elleri yüzleri hep,
Ama düşmandan çirkindiler vay vay.
Öldürmesi sevaptı,
Vurması günah, ana.
Kötü çok. (1999a: 92)

1 İşgal öncesinde 1920 yılının Ocak ayında basında İstanbul'un kaderine dair birçok yazı yer alır. *Yeni Gün* gazetesi ise İstanbul'un Türklerin olduğu ve daima Türklerin elinde kalacağına dair bir kampanya başlatır ve 311. sayısını bu konuya ayırır. Bu sayıda Ali Ekrem, Abdülhak Hamid, Ziya Gökalp, Cenap Şahabeddin, Halide Edib, Süleyman Nazif, Hamdullah Suphi gibi dönemin önemli yazarları İstanbul'un Türklüğünü anlatırlar. Bkz., Necat Birinci, "Millî Mücadele Devresi Şiirinde Tarihî Kadro", *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, Kitabevi, İstanbul 2000, 191.

1.12. Doğu Cephesinde Verilen Mücadeleler

Şiirlerde Doğu cephesinde verilen mücadelelere kısaca değinilir. Buna göre ilk olarak Kars-Sarıkamış civarında savaşılar ve Gümrü alınır. Düşman, Artvin ve Ardahan'ı terk eder.

1.13. Çiğil Tepe'nin Alınışı

26-27 Ağustos 1922'de Çiğil Tepe'nin alınış mücadelesi, *Bir Elde Yaşamak (Reşat Bey Destanı)* adlı kitapta işlenir. Bu konuda Mustafa Kemal'e söz veren 57. Tümen'in komutanı Albay Reşat Bey, söz verdiği saatte tepe alınamayınca alınma silah dayayarak intihar eder. Bu intihar olayı, şiirlerde el, elin parmakları, tabanca ve bölümlerinin anlatılışıyla yavaş yavaş geliştirilir. Böylece intihar anına gelinerek kitaptaki şiirler bütünlenir. Bu şekilde intiharin farklı bir yaklaşımla işlendiği görülür.

26 Ağustos 1922 günü savaş başlar. Mustafa Kemal, Başkomutan'dır. Tınaztepe, Belentepe, Kalecik Sivrisi, masallara özgü büyük bir başarı ile alınır. Çiğil Tepe ise sanki çelikten örülmüş, yeryüzünden başka bir yer gibidir. Ne kadar hücum edilse de bu tepeyi almak pek mümkün görünmez. Öyle ki şehitlerden medet umulur. Çiğil Tepe alınamayınca bu konuda onur sözü veren Reşat Bey intihar etmesi üzerine tümen bir daha saldırır ve akıl almaz bir şekilde tepe alınır. Bu esnada intihar etmiş olan Reşat Bey'in eli, bu zaferi hissederek kıyıdır.

1.14. 30 Ağustos Zaferi

30 Ağustos kitabında savaş hazırlıkları ve planları daha ön plana çıkar. 26 Ağustostan büyük zaferin kazanıldığı 30 Ağustosa kadar geçen süreç anlatılır. Düşman askeri, her tarafı beton çelik ile kaplar. Toprağın derinliklerine kadar kazarak kendisine çağın en güçlü savunma hattını hazırlar. Bu hattı geçebilmek için Türk askeri, gece yürüyüp gündüz gizlenerek ilerlemeye çalışır. Bu durum, Mustafa Kemal'in ağzından dizelere dökülür:

Her gece sessiz bir yürüyüştür

Özgürlükler için

Benden başlar her ülküde her adım. (1999a: 30-33)

Dağlarca, şiirlerde sadece bir olayı anlatma amacı taşımaz. İşlediği konuyu farklı tarzlarda ifade etme çabasını gösterir. Bu anlayışın sonucunda içerik-biçim-söyleyiş uyumunun yakalandığı güzel şiirler ortaya çıkar. Bu şiirlerden biri de büyük zaferin coşkusunun verilmeye çalışıldığı *On Bin Atlı* adlı şiirdir. Burada anlatılmak istenen, sadece seslerle değil aynı zamanda görsel özelliklerle de ortaya konulur.

Geçiyordu dört nala on bin atlı,

Yalın kılıç

Yalın mızrak,

Yüzü tunçtu erlerin

Atlar mağara suratlı.

Geçiyordu dört nala on bin atlı
Omuzları değil
Nalları değil
Erlerin de atların da
Yangın yürekleri kanatlı. (1999b: 15-16)

30 Ağustos'ta dikkat çekilen yönlerden biri de savaşın sadece cepheyle sınırlı kalmamasıdır. Düşman askeri, sivil insanları da acımasızca katletmektedir.

1.15. İzmir'in Düşman İşgalinden Kurtuluşu

İzmir'in işgalinden duyulan üzüntü birçok şiirde dile getirilir. Mustafa Kemal'in Akdeniz'i hedef olarak göstermesi; dağın, tepelerin, Akdeniz'in askerleri çağırması olarak nitelendirilir. İzmir'e çekilen düşman askerleri yok edilir. Gemlik'te, İznik Gölü'nde düşman savunması parçalanır. Bu olay, Eskişehir'dekilerin de Keşiş Dağı'na çekilmesine neden olur. Düşman durmak istese de buna izin verilmez. 9 Eylülde İzmir'e girilir. 26 Ağustosta İzmir'e saldırılırken Türkler 100 bin kişidir. Bunların birçoğu kaybedilir, ancak İzmir'e yine yüz bin kişi olarak girildiği hissedilmektedir.

Bursa'daki birlikler de Mustafa Kemal'in emri üzerine İzmir'e yönelirler. İzmir alınır, ama yurdun yarısının yıkık durumda olması, halkı karamsarlığa iter. Onları bu düşüncelerden Mustafa Kemal kurtarır. Onun bakışlarında parlayan yaşamak azmi ve iradesi, halka da yansır. Halk, karamsarlıktan kurtularak yurdu yeniden yaratma gücünü kendinde duymaya başlar. Halk, onun yolunda yürümeye, onun vardığı yerlere varmaya ve onun yaptıklarını aşmaya ant içer:

Yüreğimde duyuyorum düşündüğün devrimleri
Özgürlüktür tek güvencim.
Ey Mustafa Kemal
Sana ant içerim ki
Varmazsam gösterdiğin yerlere
Çalışmamakla iğrencim. (1999a: 115)

Delice Böcek, 1919 yılında Erzurum Kongresi'nden 9 Eylül 1922 İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşuna kadar geçen sürecin alegorik olarak anlatıldığı bir eserdir. Bu süreç, bir böceğin gözlemleriyle anlatılır.

Delice Böcek, eşini ve iki yavrusunu bırakıp 1919'da Erzurum'dan yola çıkar. Çünkü ona göre gecesi özgür olmayan karanlığın tadı yoktur. Büyükler bir toplantı yapar. Böcek, işgalin ürpertisini yaşar. İçinde bayrakların dalgalanışını duyar. Ölüler bile seferberlik yaparak İzmir'e doğru yola çıkmaktadır. Bütün tabiat unsurları bunun acısını duyar. Delice Böcek, nihayetinde karanlıklardan geçerek yeryüzüne varır ve İzmir'e gelerek amacına ulaşmış olur. Bu, yeni bir dönemin başlangıcıdır.

Atatürk'ün *Büyük Söylev*'inde belirttiği gibi düşman, çekilirken kadınları ve çocukları öldürür; kentleri, köyleri, ekinleri yakar; hayvanları telef eder. Bu durum, *Yankı* adlı şiirde Mustafa Kemal'in ağzından dizelere şöyle dökülür:

Ovalarımda değil, ta dağ başlarımda üç yıl
 Baykuş olup öttüler ha?(...)
 Ne varsa üzerlerinde yürek diye insanlık diye
 Bebeleri süngülerken attılar ha?
 Nerelerden geldilerse oralardan
 Yılanlar gibi bittiler ha?
 Yedi bin yıllık evimi benim
 Kaçarken yangın ettiler ha? (1999a: 10-11)

İzmir Yollarında adlı eserde özellikle düşman askerinin çekilirken halka yaptığı zulümler, verdiği zararlar dile getirilir. Bu bölümde Kadir Mısırlıoğlu'nun *Türkün Kara Kitabı* adlı belgelerden oluşan eserinde anlatılanlardan hareketle şiirler kaleme alınır. Bu şiirlerde olaylar, çok çarpıcı tablolar hâlinde gözler önünde canlandırılır. Buna göre samanlık yakılır. Mallar yağmalanır. İnsanlar öldürülür. Çocukların ayakları ağızlarına sokulur. Çocukların kimisi ağzından kurşunlanır, kimisinin başı koparılır. Tavukların bile ayakları, ağızları koparılıp duvara yapıştırılır. Kadınlar, çocuklarının önünde cinsel organlarından vurulur. Anaların gözleri oyulur. Gelinler bacaklarından, memelerinden süngülenir. Çocukların bazıları süngülenir, bazıları da gözünden kurşunlanır. Düşman askerleri, para istedikleri yaşlı dedenin sakalını yakıp kurşunlarlar, kızının ırzına geçerler. Samanlıkta saklanan bir çocuk, ailesinin nasıl vahşice katledildiğini ve düşmanın bundan nasıl zevk aldığını görür. İnsanlar sapıkça muamelelere maruz kalır. Kesilen insan parçaları köpeklerle atılır. Kızlar saçlarıyla boğulur. Hayvanlar öldürülür. Minareler yıkılır. İnsanlar camilere doldurulup öldürülür. Bir düşman subayı, yaşlı bir dedenin üstüne binip onu hem mahmuzlar hem kamçılar, sonra da öldürür. Yapılan işkencelerin anlatıldığı şiirlerden biri de *Yürek* adını taşır.

Aldılar
 Süngü ucuyla çocuğun gözlerini.
 Anası ağlarken.
 Haykırdı: Gösteririm size
 Ellerim var.

Kırdılar
 Çocuğun ellerini dipçik dipçik
 Anası ninesi çırpınırken.
 Daha haykırdı: Gösteririm size
 Ayaklarım var.

Sıktılar ayaklarına nice nice kurşun.
Anası ninesi dedesi dellendirken-
Haykırdı en kalın sesiyle: Gösteririm size
İşte yüreğim var.

Göğsünü yarıdılar, kopardılar yüreğini yediler
çocuğun çiğ çiğ.

Doymadılar. (1999a: 26)

İzmir'in işgali sırasında yapılan işkenceler Türk halkını yıldırmaya yetmez. İzmir'in çetin mücadeleler sonucunda işgalden kurtuluşu, bir ulusun yeni-den yaratılmasının başlangıç noktası olur.

2. Millî Mücadele'nin Coğrafyası

Dağlarca'nın şiiirlerinde zaman unsuru kadar mekân da zengin bir görünüm arz eder. Bu özellik, yurt işgalinin geniş bir coğrafyaya yayılmasıyla ilgili olduğu kadar şairin ayrıntıları göz ardı etmeyen ve bütünlüğe varmaya çalışılan anlayışıyla da ilgilidir. Ayrıca coğrafyanın genişliği, işgalin büyüklüğünü, Millî Mücadele'nin zorluğunu ve önemini vurgulaması açısından da kayda değer bir işlev yüklenir. Samsun, İnönü, Sakarya, İzmir, Erzurum, Sivas, İstanbul, Çukurova gibi yerler dağı, taşı, tepesi, ırmağı, köyü, kasabasıyla ön plana çıkan yerlerdir. İşgal altında olan birçok şehir ismen zikredilir. Diğer bazı şehirlere ise mücadeleye katılma ve gösterdiği yararlıklar noktasında değinilir. Böylece işgal edilen yer neresi olursa olsun, yurdun bütün bölgeleri bu işgalin üzüntüsü ile sarsılır ve canla başla yurt savunmasındaki yerini alır.

Şiirlerde mekânlar, çoğu zaman ismen ya da bazı unsurlarıyla yer alır. Genellikle mekânlar uzun uzadıya betimlenmez. Bu mekânların daha çok Millî Mücadele içerisindeki yerlerine değinilir. Zaten burada önemli olan, mekân tasvirlerinden ziyade yapılan eylemlerdir. Bununla birlikte şairin ustaca seçtiği bir iki kelime, bu mekânların savaş sırasındaki görünümünün zihinlerde bütün çarpıcılığıyla yer etmesine neden olur. Böylece işgalin coğrafyada oluşturduğu atmosfer, iyice hissettirilir:

Hayale dönmüştü köyler şehirler,
Öyle soluksuz, öyle silik,
Yaşamak ölmekten beterdi vatanda. (1999a: 32)

Şiirlerde savaşın mekân üzerindeki etkisi yer yer betimlenir. Yurdun işgali, bütün tabiat unsurlarında da yansımaları bulur. Dağlarca'nın birçok şiiirinde öne çıkan tabiat unsurları, bu şiiirlerde de önemini korur. Ahmet İnam'a göre (1996: 171) Dağlarca'nın eşyayı insan gibi görmesi, "onun doğa karşısında yaşadığı mistik duygulanımın bir ürünüdür."

Vatanın bölünmesi, dağ, taş, toprak, deniz, gökler, yıldızlar, rüzgâr, ağaçlar, meyveler ve diğer tabiat unsurlarına da yansır. Karınca bile bir şeyler

söyler. Bu yönüyle yurdun işgalinin üzüntüsü, tabiat da dâhil her bir zerrede hissedilir. Birçok şiirde de yurdun işgali ve kurtuluş mücadelesi, anlatımını tabiat unsurlarının dilinden bulur. Bütün bir vatan koca bir derde düşer, acı çeker. Fıstık, kavak, limon ve incir ağaçlarından Urfa, Maraş, Antep, Konya, Merzifon, Adana, Antalya, İzmir'in işgali duyulur. Çayır, portakal, kuru fasulye, buğday, kavak, halk şiiri geleneğinde olduğu gibi kara sazı eline alarak bu durumdan duyduğu üzüntüyü dile getirir ve ölümü bile bu duruma tercih eder:

Aldı kavak:
Besmelesiz üç beş gâvur,
Oturur ha gölgemde?
Oduncum daha vur, daha vur,
Baltanı ta canevice sok. (1999a: 38)

Çukurova Koçaklaması, daha çok dede-baba-anne-bacı ve çocuktan oluşan kartal ailesinin sırayla sazı ellerine alıp durumu kendi bakış açılarından anlatmasıyla şekillenir. Buradaki dil kullanımları, kartal ailesi ile Anadolu insanını özdeşleştirir. Bu da koçaklamayı ilginç kılar. Yurt işgalinin mekân üzerindeki yansımaları, en çarpıcı şekilde bu kitapta anlatımını bulur.

Savaşa katılmak için kır at, doru, al ve yağız at kendi dillerinden türkülerini söylerler. Tabiat da yurdun düşman işgalinden kurtulması için üzerine düşeni yapar:

Verdi ana baba canın
Gökler daha da ver dedi.
Bir savaştı Allah Allah
Su "Allahuekber" dedi.(...)
Dağlar dağ oldu bir daha
Sömürgene yeter dedi. (1999a: 99)

Şiirlerde dağlar, öne çıkan bir tabiat unsurudur. Dağ, gücün, zorlukların, mücadelenin, üstün gelmenin sembolüdür. Dağlar, aynı zamanda kendisinden güç alınan ve yurdun her parçası gibi yurt savunmasına katkıda bulunan bir varlıktır:

_Dün gece yoktu ki,
Bu dağ buraya nasıl gelmiş?
_Nasıl mı gelmiş, besbelli Osman,
Yürüyerek koşarak,
Bir olağan üstüde
Uçarak türkü türkü. (1964: 28)

Dağlarca'nın şiirlerinde Millî Mücadele'nin yaşandığı bütün yurt toprakları, insanıyla tabiatıyla canlı-cansız bütün varlıklarıyla bu mücadelenin içinde yer alır. Bu mücadeleyi böylesine zorlu, anlamlı ve mucizevî kılan da budur.

3. Millî Mücadele'ye Katılan Kişiler

Dağlarca, Millî Mücadele'yi sadece öne çıkan kişilerin etrafında anlatmaz. Şair, bu mücadelede yer alan diğer kahramanları, askerleri, kadını-erkeğiyle Anadolu insanını, o coğrafyanın bir parçası olan doğa unsurlarını hatta cansız eşyaları bile bir kişilik olarak canlandırır. Onların ağızlarından, onların bakış açılarıyla Millî Mücadele'yi destanlaştırır. Kişileri, yaşlarına, bölgelerine ve buldukları konuma uygun olarak kendi dilleriyle, yerel kullanımlara da yer vererek konuşturur. Çünkü bu mücadele, Anadolu'da yaşanır ve mücadele eden, kadını-erkeği ile Anadolu insanıdır. Hatta o coğrafyadaki hayvanlar bile o yöreye özgü bir dil ile konuşturulurlar:

işte başını örttü
pamuk kozaları bilem
bir yabancı gördüleyin
kaçındı mı ne (1979a: 10)

3.1. Mustafa Kemal

Bağımsızlık Savaşı'nın ele alındığı şiirlerde doğal olarak Mustafa Kemal, ön plana çıkar. Onun söz konusu edildiği şiirlerde şairin daha başarılı bir söyleyiş yakaladığı dikkat çeker. *Üç Şehitler Destanı*'nda Mustafa Kemal'e dair yazılan üç şiir göze çarpar. Bunlar kitabın baş, orta ve son şiirleri arasında yerini alır. Bu şiirlerde Mustafa Kemal, cephede yer almasa da manevî lider olarak ağırlığını ve Millî Mücadele içerisindeki önemini hissettirir. *İnönü Dolaylarında Mustafa Kemal* adlı şiirde onun Samsun'dan başlayıp Sivas'ta, Erzurum'da devam eden ve Ankara'da son bulan mücadelesine atıfta bulunularak özelliklerine değinilir. Mustafa Kemal, düşte görülünce bile uğruna ölünen bir lider olarak kabul edilir:

Mustafa Kemal'i gördüm düşümde,
Daha, diyordu.
Uğruna şehit olasım geldi hemen,
Sabaha, diyordu.

Al bir kalpak giymişti, al,
Al bir ata binmişti, al.
Zafer irak mı dedim,
Aha, diyordu. (1949: 38).

Son şiir *Mustafa Kemallerce* adını taşır ve onun bu mücadelenin başarıyla sonlandırılmasındaki yerini vurgular.

Bağımsızlık Savaşı kitabında Mustafa Kemal, daha ön plana çıkar. Bazı şiirler, onun ağızından söylenir. Bazı şiirlere Mustafa Kemal'in eşyaları konu olur. Bazı şiirlerde ise halkın onu gördüğünde düşündükleri ve hissettikleri dile getirilir. Onun yaşama sevinci, milleti her şeyden üstün tutuşu, azmi, başarısı, iş bitirmesi gibi özellikleri üzerinde durulur. Halk onu dağlarla, sevdıyla, şehitlerle ve devasa şafak ile özdeş görür. O, tek başına ulusun kendisidir.

Mustafa Kemal'in belirtilen bir özelliği de kurtuluş mücadelesiyle özdeşleşmesidir. Bu iki yönlü bir durumdur. Birinci yön, halkın ve ordunun, Mustafa Kemal'i bu mücadelenin vazgeçilmez bir parçası olarak görmesidir. Yurdun düşman işgalinden kurtulması, bir anlamda Mustafa Kemal'in yüzünün kara çıkarılmaması anlamını da taşır. Bu, halkın da askerinin de zorluk ve sıkıntılara göğüs germesine, en olmaz durumlarda bile umudunu yitirmeden direnmesine neden olur. İkinci yön ise Mustafa Kemal'in savaşın her anı, her aşaması, çekilen her türlü sıkıntı ile bütünleşmesidir. Dağlarca bunu, *Mustafa Kemal Der ki* adlı şiirde onun ağzından ifade eder:

Özgürlüğüne kurşun mu sıkıyorlar
Özgürlüğündeyim.
Ellerin kapmış mıdır kurtuluşunu
Ellerinin kurtuluşundayım. (1999b: 20-21)

Ağustos Gecesi şiirinde Mustafa Kemal'in söyledikleri aktarılır. Onun sadece Millî Mücadele ile sınırlı bir öneme sahip olmadığı, Türklerin geleceğinin her aşamasında kurucu-öncü konumunu koruyacağı da vurgulanır:

Geleceğin-
Der ki Mustafa Kemal
Geleceğin
Bütün kurtuluş savaşlarında
Var gibiyim. (1999b: 33)

Mustafa Kemal, kartal vefalıdır. Bir efsane, bir masaldır. O da Köroğlu gibi Çamlıbel'den geçer. Mustafa Kemal, kendisine Başkomutan değil yurtsever denilmesini ister, çünkü onun için en büyük unvan budur.

Dağlarca, 12 Mart 1971 gecesi Mustafa Kemal'i düşünde görür. Mustafa Kemal şairden, kendisinden çok diğer insanları anlatmasını ister. Çünkü gerektiğinde kendi yaptığı şeyleri bu insanların da yapacağına inanır. Bu rüya, daha sonra şiire konu olur.

Fazıl Hüsnü Dağlarca birçok yönüyle ele aldığı Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal'e ait eşyalara da yer verir. Böylece onlarla bu mücadeleyi dikkat çekici bir şekilde anlatmayı başarır. Bu tür kullanımlar, anlatılanlara efsanevi bir boyut katar. Bu şiirlerden biri *Mustafa Kemal'in Kılıcı*'dir. Burada Mustafa Kemal kılıcına seslenerek dört bir yana giren düşmana karşı ne yapmak gerektiğini sorar. Kılıcın suskunluğunu bozarak verdiği cevap, bu meselelerin sadece millî bir mesele olarak değil, aynı zamanda diğer milletler için de geçerliliğini koruyan evrensel bir mesele olarak algılandığını gösterir:

Ateş düşüncesiyle fırladı sessizliğinden,
Konuştu kılıç,
Bir parladı geçti rüzgâr:
İNSAN ESİRLİĞİ,
MEMLEKETLERE SİĞMAZ.
MİLLET ESİRLİĞİ,
YERYÜZÜNE. (1999a: 52)

Mustafa Kemal'in silahındaki fişek kovanı boş olduğu için ağırlı, tedirgin ve uykusuzdur. Mustafa Kemal'in atı ise diğer atlardan farklıdır. Kimseyi üstüne bindirmez. Kıtlık zamanı onu salıverirler. Her akşam dağ başında ordu da yapılan yoklamayı dinler. Savaş sırasında askerlerin önüne çıkar ve onlara öncülük eder. Zafer elde edilince de ortadan kaybolur. Kimse onun akıbetini bilemez.

Mustafa Kemal'e ait olan nesnelere biri de ev'dir. Onun İstanbul'da Harbiye'den Şişli'ye giden yolun sağında bulunan evi, *19 Mayıs Destanı*'nda yer alır. Bu ev, Samsun'a çıkarak kurtuluş mücadelesine başlama kararının alındığı ev olması yönüyle önemli bir mekândır.

Şiirlerde geçen diğer bir nesne kalpaktır. Birkaç şiirde Mustafa Kemal'in kalpağı söz konusu edilir. Kalpak daha çok düşünceyle özdeşleşir. Büyüyen sadece kalpak değildir, kaput da üşüyen herkesi sarmak istercesine büyür:

Büyüdü kaputu Mustafa Kemal'in,
Üşüyordu.
Evet üşüyordu dağları taşlarıyla
Kocaman bir yurt.
Alileriyle, Velileriyle, Kadirleriyle, Şehmuslarıyla
Dağılmış, elinden silâhları alınmış, köylerine gönderilmiş,
Yasıyla cırlıçplak bir ordu. (1973: 12)

Fazıl Hüsnü, şiirlerinde Millî Mücadele'nin başkahramanı olan Atatürk'ü ve ona ait nesnelere de işin içine katarak işlediği konuyu geniş bir çerçeveden ele alır. Halk, Mustafa Kemal'i Bağımsızlık Savaşı'yla özdeşleştirdiği için bu mücadeleye özel bir anlam yükleyerek varını yoğunu ortaya koyar ve nihayetinde zafere ulaşır.

3.2. Diğerleri

Dağlarca, alay komutanından yüzbaşısına, erine varıncaya kadar birçok kahramana şiirlerinde yer verir. Kişiler çoğu zaman ruhsal özellikleriyle anlatılır, bazen fiziki portrelerine de yer verilir. Sözü edilenlerin büyük bir çoğunluğu savaşta şehit düşen kişilerdir. Birçok şiirde farklı askerlerin şahadetine yer verilir. Böylece savaşlarda çok sayıda şehit verilmiş olması somutlaştırılırken; bir yandan da bu kişilerin adları belirtilerek onlara duyulan vefa duygusu dile getirilir. Yaralılar ise ortalığı bir masal âlemine çevirir. Farklı bölgelerden gelen insanlara yer verilerek savaşta bütün bir vatanın katkısı ortaya konulur.

Yedi Memetler koçaklamasında kişiler, hem fiziksel olarak hem de ona sıfat olan nitelikler açısından tasvir edilirler:

Çakır Memet mavi değil, mor değil,
Daha gökçe bir destan gözlerindeki çini.
Belki Orta Asya'dan, belki Akdeniz'den,
Parıltılı bir kaya söyler içini. (1964: 22)

Çukurova Koçaklaması'nda kişiler, çam olarak tanıtılır. Her kahraman bir çam olarak kabul edilir. İlk çam, Mustafa Kemal'dir. Bu eserde Millî Mücadele'ye katılan kahramanlar daha geniş bir yer tutar. Bunlar sıradan bir er olabildiği gibi bir komutan da olabilmektedir. Kişiler, öncelikle bir iki nesir cümlesiyle tanıtılır, sonra şiire geçilir. Bu kısımlarda şiirin nesre biraz daha yaklaştığı dikkati çeker.

Dağlarca'nın şiirlerinde sadece cephede savaşan erkekler ele alınmaz, cephe gerisinde yaşlısı, genci, çocuğuyla mücadeleye önemli bir katkıda bulunan kadınlar da yer alır. Zaten Dağlarca, Bağımsızlık Savaşı'nı herkesin katılımıyla gerçekteşen büyük bir mücadele olarak işler. Bu gerçekerle de örtüşen bir durumdur.

Ordunun gerisinde kadınlar, dualarıyla savaşa büyük bir katkıda bulunurlar. Askerler, taşıdıkları manevî güçte analarının dualarının etkisi olduğuna inanırlar. Savaşta yaşanan sıkıntılar kadınlar da omuzlar. Yokluk, sefalet, açlık, erkeklerini kaybetme endişe ve üzüntüsü, vatanın elden gitme tedirginliği, kadınları ve çocukları da etkiler. Kızlar, gelinler, çocuklar, cepheye gereken mermi ve diğer malzemeleri taşırlar. Bunlardan biri olan Elif, İnönü Savaşı'nda kocamış öküzleri Kocabaş ve Sarıkız ile cepheye yemeden içmeden çabucak mermi taşımak için uğraşır. Kağnısına "Mustafa Kemal'in kağnısı" der. Kocabaş'ın yere çökmesi üzerine kağnıyı kendisi götürmeye çalışır.

Çukurova Koçaklaması adlı eserde çam olarak tanıtılan kahramanlardan biri de Adile Onbaşı'dır. Rahime Karahan Onbaşı ise Ulusal Savaş'ın ilk kadın onbaşıdır. Keskin nişancıdır, ancak şehit düşmüştür. Şairin üzerinde durduğu noktalardan biri de yurt sevgisinin erkeklere özgü bir duygu olmadığıdır.

Şiirleriyle büyüyen çocuklar tarafından "Şiir Dede" olarak anılan Dağlarca, 109 eserinden 24'ünü çocuk kitabı² olarak yayımlar (Sucu Polat 2002: XXX-XXXI). Şair, bir yandan çocuk kitaplarında milli değerleri de ele alırken; bir yandan da Bağımsızlık Savaşı'nı konu edindiği şiirlerde çocuklara da yer verir. Dağlarca, çocukların savaşlardaki önemli katkısını ve düşmanlardan gördükleri işkenceleri göz ardı etmez. Eserlerinin anahtar kelimelerinden biri olan çocukların anlatıldığı bu şiirlerde şair, etkileyici bir söyleyişe ulaşır. Bu çocuklardan biri olan Tekin *Kuşların Çektiği Kağnı* şiirinde annesiyle birlikte bütün zorlukları ve olumsuzlukları aşmaya çalışarak İzmir'e mermi taşır.

2 Dağlarca, çocuklar için yazmış olduğu şiirlerde de Atatürk, yurt sevgisi, Bağımsızlık Savaşı gibi konulara yer verir. Özellikle Yanık Çocuklar Koçaklaması (1974) adlı kitabında çocuklara millî ve insanî değerleri aşılamaaya çalışır. Bu eser, yazarın "Ulusumuzun özgürlükle eş anlamlı olduğu bütün tarihsel yaşam içinde bir gün bile tutsaklık uçurumuna düşmediği övüncünün Türk çocukları ile bir paylaşımıdır." Müge Sucu Polat, Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Şiirlerinde Çocuk Teması, KBY., Ankara 2002, 344.

Tarihî bir kaynaktan yedi yaşındaki çocukların bile cepheye mermi taşıdığı bilgisini edinen şair, bu durumu *Umudu Taşımak* adlı şiirde şöyle dile getirir:

Düşmüş anasının ardına

7 yaşlarında yavrucuk.

Enlemesine bağlamışlar

Mavili sarılı bir kolanla

Omuzlarına sandığını.

Seslendim taşıdığın ne

Dedi saldırrır gibi, birdenbire:

Erlere mermi.

Tanrım,

İzmir çok uzak bir yer mi? (1999a: 18-19)

Bazı şiirlerde at gibi Millî Mücadele'ye katılarak insanların yanında güç sarf eden ya da kartal gibi zaferin uğuru olan hayvanlardan söz edilir. Bunlar bazen bir kişi olarak canlandırılır ve mücadele içerisindeki yerlerini alır. Bazen de mücadelenin seyri veya savaş atmosferi; kartal, meyve ağaçları gibi canlıların dilinden anlatımını bulur. Delice Böcek ise Erzurum'dan İzmir'e giderek bu süreci anlatan bir kişi olarak göze çarpar.

4. Millî Mücadele'nin Felsefesi

Dağlarca, Millî Mücadele'yi sadece cephede yapılan savaşlarla sınırlı olarak işlemez. Bu konuyu çok yönlü ele almaya çalışır. Bunu yaparken farklı bakış açıları, konunun şekillenmesinde belirleyici olur. Bu bakış açıları şöyle sınıflandırılabilir:

4.1. Tarihsel Bakış

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Millî Mücadele'ye dair yazdığı şiirlerini, çeşitli incelemeler sonunda okuduğu bazı belgelerden, tarih kitaplarından edindiği izlenimlerle kaleme alır ve bu kaynakları kitabın başında ya da ilgili yerlerinde belirtir. Bu kaynakların başında Atatürk'ün *Büyük Söylev*'i gelmektedir. Nuri Berköz, Fevzi Çakmak, Fahrettin Altay, Asım Gündüz, İsmet İnönü, Fahri Belen gibi isimlerin *Türk Kurtuluş Savaşı* adlı eserden alıntılanan görüşleri ile Atatürk'ün 30 Ağustos 1924'te Dumlupınar'da Başkomutanlık Savaşı töreninde yaptığı ve *Cumhuriyet*'te yayımlanan konuşmasından yapılan alıntılar *Bağımsızlık Savaşı*'nda yer alır. Taha Toros'tan alınan bilgiler, *Çukurova Koşaklaması*'nın; Yüzbaşı Celâl'in 1932'de *Piyade* mecmuasının 83. sayısında yayımlanan bir incelemesi, *Üç Şehitler Destanı*'nın ana çizgilerini oluşturur. *İzmir Yollarında* yer alan bazı şiirlerde Kadir Mısırlıoğlu'nun *Türkün Kara Kitabı* adlı eserinden ilham alınır. Böylece şair, tarihi gerçeklerin uzağına düşmeden, gerçek olaylardan hareketle Bağımsızlık Savaşı'nın çerçevesini oluşturmaya çalışır.

Şair, Millî Mücadele'yi işlerken tarihsel bir bakış açısı belirler.³ Sürekli olarak Türklerin zaferlerle dolu tarihî geçmişiyile bağ kurar ve bundan güç almaya çalışır. Ordunun silahlarına el konulması, şairin Türklerin Orta Asya'ya dayanan tarihî geçmişiyile bağlantı kurmasına neden olur. Çünkü tarihe mal olmuş başarılarla şimdiki durum arasında bir çelişki söz konusudur. Şair, başka şiirlerde de yeri geldikçe Selçuklu ve Osmanlı dönemine göndermeler yaparak tarihten güç almaya çalışır. Ülke öyle kötü bir durumdadır ki tarih, toprağa "fatihatsız" gömülmüş gibidir.

19 Mayıs Destanı'nda Kurtuluş Mücadelesi'ni başlatma kararının alınması aşamasında geçmişle ilgiler kurulur. Fatih Sultan Mehmet Han, Yavuz Sultan Selim, Orhan Gazi, Alaattin Paşa, Fatih'in Sancaktarı, Doğan Bey, Barbaros Hayrettin Paşa, Kanuni Sultan Süleyman Han, Süleyman Paşa, Gazi Osman Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret sözü alarak ülkenin işgal altında bulunmasından duydukları üzüntüyü dile getirirler ve neden bu duruma gelindiğini sorgularlar:

Ben Fatih Sultan Mehmet Han
Ne olmuşuz, İstanbul'um mu alınmış,
Bunca tuğlar arkasından.

Sallanmakta başım üzre kapkara bir an,
Ne olmuşuz, nedir bu düşman gemileri
Çarpmaz kıyılarıma dalgalar yasından. (1973: 8)

Savaşta askerlere güç veren noktalardan biri de başarıyla dolu şanlı tarihin hatırlanmasıdır. Altaylara kadar gidilir. Bu savaş, zaferle son bulmak zorundadır. Çünkü tarih boyunca bu hep böyle olagelmıştır. *Yedi Memetler*'de de Karanlık Memet'in şahadetinden söz edilirken tarihî geçmişle bütünleşilir. Pilevne, Mohaç ve Malazgirt'teki şehitlerin manevî yardımıyla bu mücadele kazanılır.

*Türk İstanbul'*da yine geçmişle gelecek arasında bir ilgi kurulur. Doğal olarak İstanbul'u fetheden Fatih ön plana geçer:

Kim erken uyanırsa, duyar, bir daha duyar,
Bir kanat sesi vardır orada ta derinden.
Tanın ilk ışıkları işlerken geleceği,
Yedi kartal su içir, Fatih'in ellerinden. (1979c: 41)

3 Tanzimat sonrasında edebiyatçılar, batı romantiklerinin tarih anlayışı ve ülkenin içinde bulunduğu yıkılma tehlikesi nedeniyle eserlerinde "manevî bir kuvvet kaynağı olarak tarih"e yer verirler. Özellikle Millî Mücadele döneminde bu mücadelenin kutsallığı birçok şiirde vurgulanır ve bu noktada Türk tarihinin –özellikle de Osmanlı tarihinin– şanlı zaferleri ve padişahları ile ilgi kurulduğu görülür. Süleyman Nazif, Halide Nusret, Necmettin Halil, Yahya Kemal, Mithat Cemal, Ali Mümtaz, Yusuf Ziya, Ali Ekrem, Halid Fahri gibi isimler bu doğrultuda şiir yazan birkaç şairdir. Bu konuya dair bkz., Necat Birinci, "Millî Mücadele Devresi Şiirinde Tarihi Kadro", *a.g.e.*, 173-200.

Dağlarca, tarihsel bir bakış açısı sergilerken bir yandan da içerik-biçim-söyleyiş açısından gelenekle bütünleşir. Bu anlayış doğrultusunda şair, halk anlatı geleneğinde önemli bir yere sahip olan *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde öne çıkan Deli Dumrul ile bağlantı kurar. *Mustafa Kemal'in Kartalı* adlı şiirde geçen Çamlıbel ise Köroğlu'nu akla getirir. Bu tür kullanımlar, aynı zamanda Millî Mücadele'ye masalımsı/efsanevî/destansı bir boyut katar. Zira bu mücadeleyi akıl sınırları içerisinde anlamlandırmak pek mümkün görünmemektedir:

Masaldı dağlar, taşlar geçerken masaldı ha,
Geçiyordu Mustafa Kemal Çamlıbel'den,
Yabanın kurdu kuşu seyrine inmiştiler,
Kara pençelerle, ak gagalarla.
Susmuştu yeryüzü efsaneler içinde,

Masaldı, dağlar, taşlar geçerken masaldı ha. (1999a: 127)

Fazıl Hüsnü, Millî Mücadele'yi destanlaştırdığı şiirlerde tarihî kaynaklardan beslenir. Tarihsel bakışını hem Orta Asya hem de Osmanlı tarihine dayandırır. Türk tarihinde öne çıkan kahramanlardan, hitabeti güçlü şairlerden ve Türk kültüründe destanlaşmış kahramanlardan güç alır. Böylece Millî Mücadele'yi oturttuğu tarihsel süreçte kazanılması kaçınılmaz bir zafer olarak öne çıkarır.

4.2. İnançla Bütünleşme

Kurtuluş Savaşı'nın göz ardı edilemeyecek bir yönü de inanca dayanan manevî boyutudur. Dağlarca bu konuyu, inanç boyutuna sürekli vurgu yaparak ele alır. Besmeleler, yapılan dualar, "Allah Allah" sesleri, işin manevî boyutunu belirler. Millî Mücadele'de feleğe karşı çıkılarak kader yeniden yazılmaya çalışılır. Savaş sırasında olağanüstülüklerle dolu manevî olaylar yaşanır. Örneğin İsmail, şehit düştükten sonra bir hak nuru olarak dirilir ve bir başka erin arkasındaki düşmanı vurur. Askerler eksilir, ama rahmet eksilmez.

Allahüekber Dağı dile gelir. Savaşta da herkes "Allah Allah" diyerek mücadele eder. Ağızlarda hep "Allah" nidası vardır. Askerlerin çoğu silahsız ve yalınayaktır. Manevî güçle direnirler. Savaşanların yüzünde "bismillah" vardır. At bile şaha kalkarak bismillah olur. Erler besmeleye benzetilir.

Savaşın biraz da manevî güçle kazanıldığı *Ölüm-Kalım Yoklaması* şiirinde dile getirilir:

9 çeteciydiler
biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu

biri vuruldu
biri vuruldu
biri vuruldu
peki dedi Sinan Paşa
bayrağı çeken kim
Toroslara?
9 çeteciydiler (1979a: 45)

Bu ölüm-kalım mücadelesinde savaşıyan herkes şehit düşse de bayrak manevî güçle dikilir.

4.3. Şahadet Mertebesi-Ya İstiklal Ya Ölüm-

Şiirlerin birçoğunda bağımsızlık düşüncesi, şahadet düşüncesiyle örtüşür. Bağımlı yaşamaktansa ölmek, bağımsızlık uğrunda seve seve şehit düşmek, vurgulanan konulardan biridir. Hür olmadıktan sonra ölmekle yaşamak arasında bir fark yoktur. Bu durumda yaşamak, ölmekten beterdir. Şahadet bu topraklara haz vermiştir. Sadece insanlar değil, vatanın dağı taşı bu uğurda yeminlidir. Bu durum, Millî Mücadele'yi daha anlamlı ve daha yüce kılar:

Yeminli su
Yeminli taş:
Ya ölüm ya istiklal.

Gecenin gündüzün döndüğü rüzgâr,
Kurdun kuşun yediği aş:
Ya ölüm ya istiklal. (1999a: 53)

Şehitlik her mertebeden daha üstündür. Verilen şehitler, vatan savunmasından vazgeçilmesini engelleyen önemli bir etkidir. Çocuklara söylenen ninnilere bile şehit türküleri hâkimdir. Şair, çocuk bilinci içerisinde çocukken annesiz kalmakla şehit olma duygusunun özdeşliğini belirtir.

Ölümün tercih edilmesindeki diğer bir nokta da vatanın açlık, sefalet içerisinde olmasıdır. İçinde bulunulan şartlar altında yaşamak çok zordur. Buna bir de vatanın yok olma derdi eklenir.

Mustafa Kemal'in şehitlerden bir ordusu vardır. "Allah Allah" denildiği an, şehitler yardıma gelir. Şehitlerin ölmeyeceği anlayışı, halk şiirinde kullanılan motiflerle süslenir:

Turnam gelir ak göklerden süzülür
Susar ağaç
Dal sallanır
Benim kırık gönülcüğüm uçar mı uçar mı? (1999a: 89)

1. Alayın sancaktarı Oğuz, şehit düşer. Onu toprağa gömmek isterler, ama ne kadar kazarlarsa kazsınlar o, kazılan yere sığmaz. Yüz adımlık yere bile sığmaz. Sonra bakarlar ki Oğuz, yüz bir yerinden yaralandığı için o yere sığmamıştır. Şehitler bir yandan da vatanla, bağımsızlıkla, bayrakla özdeşleşir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Yedi Memetler* adlı eserinde Millî Mücadele'ye katılarak şehit düşen ve hepsinin adı da Memet olan bir baba ile altı oğlun hikâyesini konu alır. En küçüğü 13, en büyüğü 48 yaşındadır. Baba yetmiş yaşındadır, ama savaşa gidecek oğulları vardır. Karargâha giderler. Uzun Memet, Karanlık Memet, Deli Memet, Çakır Memet, Kalın Memet, Ak Memet hepsi birinci tabura verilir. Keltepe'de savaşırlar. Hepsinin kartal kanadı var gibidir. Düşmana baskın yapmak için gönüllü olurlar. Hazırlık yapıp yola koyulurlar. Baskın başarıyla sonuçlanır, ancak Memetlerin yeri tespit edilince düşman askeri saldırır. Önce Çakır Memet şehit olur. Kalın Memet ve Karanlık Memet'in şahadetinden sonra kardeşlerin en büyüğü Uzun Memet'le en küçüğü Ak Memet birlikte şehit düşerler. Daha çocuk denecek yaşta olan Ak Memet, savaşı dağlar arasında bölüşülmüş bir oyun olarak nitelendirir. İki kardeş arasına düşen bir şarapnel, onların da şehit olmasına neden olur:

Ak Memet düşünüyordu o sıra bir çoban kendisi,
Dağlar tepeler birer koyun.
Götürüyordu onları İzmir'e doğru,
Tanrım, ne yazık, yarıda kaldı oyun.
İşte bir anda açıldı boşluğa iki kırmızı zambak
Yaşamış, yaşayacak.
İkisi birden içtiler şerbetini atalarının,
İçtiler içtiler kanamadılar.
Son düşmana dek savaşamadılar ki,
Bayraklar denizinde gönüllerince yıkanamadılar.
İşte bir anda açıldı boşluğa iki kırmızı zambak
Yaşamış, yaşayacak. (1964: 54)

Beş kardeşinin şahadetini gören Deli Memet'in işi daha zordur. O da kardeşlerinin öcünü alamadan ölür. Sonunda baba Memet cepheye giderek çocuklarının öcünü alır. Dağ-gök, ölü-diri herkes buna şaşırır ve bir masal, bir efsane olan baba da çocukları gibi şehit düşer.

4.4. Yurt-Millet Sevgisi

Yapılan bütün mücadeleler, yurt sevgisi, millet sevgisi nedeniyledir. Zira vatanın her bir zerresi çok değerlidir. Dağlarca, şiirlerinde yurdun bölünmez bütünlüğüne de değinir. Düşman işgalinin hangi şehre yönelik olduğu önemli değildir. Yurdun doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine herkes bu mücadele içindeki yerini seve seve alır. İzmir'in kurtuluşu gerçekleştiğinde de Konya, Sivas, Van, Adana, Erzurum ve diğerleri, hep iç içe geçerek bu sevinçle bütünleşir:

Peki Van nirde
Türküsü nirde
Duyuyor musun Anayurdum
Van türkülenir İzmir'de. (1999a: 71)

Herkesin yüzü yakılıp öldürülmüş bir İzmirlinin yüzüne benzer. Zira nere-
li olursa olsun herkes aynı hüznü paylaşır, aynı acıyı yaşar. Dağlarca'nın ver-
meye çalıştığı değerlerden biri de yurtseverliğin erkek işi değil yürek işi ol-
duğudur.

4.5. Türklük Bilinci

Fazıl Hüsnü, bazı şiirlerinde insanlara Türklük bilincini aşılamağa ister. Her şeyi, Tanrı'yı bile Türk olarak görür ve böyle gördüğü için sevdiğini belir-
tir. Türklerin Altaylardan Avrupa ve Afrika'ya yayılan tarihselliğine ve gücü-
ne vurgu yapan Dağlarca, Atatürk'ün "Ne mutlu Türküm diyene" sözünden
de ilham alır:

Tanrı'nın uzaklığına dek
Gökyüzü kürküm.
Otun ağacın kurdun kuşun
Ayağa kalktığı yaşamadır bu
Ben Türküm. (B.S.I-İzmir Yollarında, 18-19).

Şair, *Türk İstanbul* kitabında ise İstanbul ve Türk kimliğinin birbiriyle özdeş-
leştiğini vurgular.

Dağlarca'nın şiirlerinde dikkat çeken bir yön de Türklük bilincinin somut
bir göstergesi olan dil tutumudur. "Türkçem benim ses bayrağım" diyen Fa-
zıl Hüsnü Dağlarca, eserlerinde dile de büyük önem verir. Ona göre " dile
bağlı olarak şiirin açtığı kapıdan, bir milletin bütün tarihi ve coğrafî macera-
sına ait görünüşleri izlemek mümkündür." (Şimşek 2001: 185). Dilin arılaş-
ma sürecinde Dağlarca'nın Öztürkçeye şiirsel bir tat kattığını belirten Do-
ğan Hızlan'a (1983b: 66) göre onun Türk şiirinde "öze getirdiği tadı, biçim
tadı ve dil tadı izlemiştir." Kendisiyle yapılan bir söyleşide "Niçin şiir yazı-
yorsunuz?" sorusuna Dağlarca'nın "Türkçe'nin yeryüzündeki en büyük dil ol-
duğunu göstermek için (...) Türkçe'yi yazabildiğim yapıtlarla değerince ya-
şatmak için yazıyorum." (Şimşek 2001: 185) şeklindeki cevabı, onun dile ver-
diği önemi göstermektedir. Şair, şiirdeki başarısının Türkçeye duyduğu sev-
giden kaynaklandığını ifade eder (Yalçın 2003: 14). Dil devriminin en büyük
yurt savunması olduğunu belirten Fazıl Hüsnü, *Bağımsızlık Savaşı* kitabında
Osmanlıcadan Öztürkçeye yönelişindeki amacının "bağımsızlık savaşımızın
dili de bağımsızlaştırmak savaşı olduğunu okuyucuya göstermek" olduğunu
söyler (Ercan 2005: 27).

Şair, dilleri milletlerin son adamları olarak görür. *Kaybolurken Osmanlıca*
adlı şiiri, *Belirirken Türkçe* adlı şiir takip eder. İlk şiirde Osmanlıca, ikinci şiir-
de Türkçe kelimelerle millet-ulus kavramı anlatılır. Bu da şairin dil üzerine
bilinçle eğildiğini gösterir. Yapılan ilk devrimin dile dair olması ise olduk-
ça anlamlıdır:

Kendi dilince güzel
Ağırması yaşamının ölümün,
Haydi varalım
Gönlümüzdeki yalazla
Anlamın göllerine.(1999a: 53-54)

Dağlarca, Millî Mücadele'yi konu edindiği eserlerinde millî bilinci Türk dilini merkeze alarak oluşturmaya çalışır. Bunu yaparken Türklerin tarih boyunca geniş bir coğrafyada var olmasından da güç alır.

Sonuç

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türk edebiyatının en üretken şairlerindedir. Şiirlerinde ele aldığı konular, birbirinden farklı ve kapsamlıdır. Şair, bu konular arasında Millî Mücadele'ye ayrı bir önem verir. Dağlarca, farklı zaman dilimlerine yayarak bu konuyu bir dizi kitabında işler. Şiirlerinde Millî Mücadele'yi sadece belli yönleriyle değil, bütünü kapsayan bir çerçevede vermeye çalışır. Bu nedenle her bir kitapta yer alan şiirler, birbirini tamamladığı gibi kitaplar da Bağımsızlık Savaşı'nı birçok yönden konu edinmesi yönüyle bir bütünlük sergiler. Şair, sadece insanlara millî bilinci kazandırma amacını gütmeyiz; aynı zamanda ulusal tarihimizin en önemli evrelerinden birini, şiir türünün imkânları içerisinde anlatmaya çalışır. Bu durum, sadece şiir türünde eser veren Dağlarca'nın, daha çok nesirde anlatımını bulan konuların bile şiirde işlenebileceği düşüncesiyle örtüşür. Dağlarca, bu eserleriyle hemen her konuda şiir yazabileceğini göstermiş olur.

Şair, bu şiirlerle ulusal bilinci kazandırma ve geliştirme çabasını, milliyetçi bir tutumla sınırlandırmaz. Başka milletlerin bağımsızlık mücadelelerini destekleyen ve insanlık dramlarını konu edinen şiirler de yazarak eserlerine yerelden evrensele ulaşan bir boyut katar. Böylece Türk tarihinin diğer önemli evreleri dâhil olmak üzere yoğunlaştığı Millî Mücadele şiirlerine daha farklı bir anlam kazandırır ve bu mücadeleyi bir insanlık meselesi olarak sergiler. Zaten Dağlarca, eserleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, genellikle şiirlerine ideolojik-didaktik bir boyut kazandırmaz, şiiri belli bir ideolojiye aracı kılmaz. Şairin şiirlerinde içerik-biçim-söyleyiş uyumunu yakalama noktasında gösterdiği arayışlar, şiirin amaç olduğunu ve estetik boyutun göz ardı edilmemeye çalışıldığını ortaya koyar.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Bağımsızlık Savaşı'nı eserlerine konu edinirken bunu sadece eyleme dönük bir durum olarak ele almaz. İnsanlardan tabiat unsurlarına, eylemden düşünce boyutuna, genel görünümünden ayrıntılara, işin akıl boyutundan duygusal boyutuna varıncaya kadar konuyu çok farklı yönleriyle kaleme alır. En küçük nesneyi, savaşın en önemli unsuru hâline getirmeyi, duygularını çok sıradan bir canlıya söyletmeyi başarır. Bu, epik şiirlerine bir bütünlük, bir çeşitlilik katar. İnsan-doğa, insan-mekân, insan-olay, insan-nesne ilişkisini sürekli canlı tutmaya çalışır.

Şiir sanatı açısından bakıldığında Dağlarca, Millî M¼cadele etrafında kaleme aldığı Şiirlerde yer yer nesre yaklaşır. Ancak Dağlarca, bu konuyu birkaç Şiirde değil, birkaç kitapta destanlaŐtırmaya çalışır. Bunun zorluklarını aŐtıđı yerlerde ise millî konuları iŐleyen Şiirlerin g¼zel ¼rneklerini vermiŐ olur.

Kaynaklar

- Birinci, Necat (2000), "Millî M¼cadele Devresi Şiirinde Tarihî Kadro", *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kitabevi.
- Cengiz, Metin (2005), "Dağlarca Őiirine Genel Bir YaklaŐım", *Türk Őiirine EleŐtirel Bir Bakış Nazım'dan 70li Yıllara*, İstanbul: Babil Yay., 49-53.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1949), *Üç Şehitler Destanı*, İstanbul: Varlık Yay.
- Dağlarca Fazıl Hüsni (1964), *Yedi Memetler*, İstanbul: Kitap Yay.
- Dağlarca Fazıl Hüsni (1979c), *Türk İstanbul/Çukurova Koçaklaması*, İstanbul: Cem Yay.
- Dağlarca Fazıl Hüsni (1979d), *Bir Eldede Yaşamak/Çukurova Koçaklaması*, İstanbul: Cem Yay.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1973), *19 Mayıs Destanı/Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Ankara: TDK Yay.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1979a), *Çukurova Koçaklaması (Yurducunu Sevmek)*, İstanbul: Cem Yay.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1999a), *Bağımsızlık Savaşı I*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni (1999b), *Bağımsızlık Savaşı II*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Dağlarca, Fazıl Hüsni, (1979b), *Delice Böcek/Çukurova Koçaklaması*, İstanbul: Cem Yay.
- Doğan, Mehmet H. (2001), "Bir Dağlarca Portresi Denemesi", *Şiir, Bugün*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- EczacıbaŐı, Őakir (2005), "Dağlarca'dan Şiirlerle Dostluk", *Varlık*, 1173, Haziran 2005, 52-59.
- Ercan, Enver (2005), "Fazıl Hüsni Dağlarca (SöyleŐi)", *Varlık*, Őubat, 26-28.
- Hızlan, Doğan (1983a), "G¼ndeliđin Şiiri", *Yazılı İliŐkiler*, Altın Kitaplar, 1983, 67-69.
- Hızlan, Doğan (1983b), "Tek Başına Bir Okul", *Yazılı İliŐkiler*, Altın Kitaplar, 64-67.
- İlhan, Attilâ (2004), "Fazıl Hüsni Üzerine Deneme ya da Doğu Acısı", *İkinci Yeni Savaşı*, İstanbul: Türkiye İŞ Bankası K¼ltür Yay., 185-196.
- İnam, Ahmet (1996), "Türk Şiirinde Mistik Yönelimler", *Ararken*, Ankara: Suteni Yay, 162-179.
- Oktay, Ahmet, *Cumhuriyet D¼nemi Edebiyatı(1923-1950)*, Ankara: K¼ltür Bakanlığı Yay.
- Soysal, Ahmet (1999), *Arzu ve Varlık -Dağlarca'ya BakıŐlar-*, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Sucu Polat, Müge (2002), *Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Şiirlerinde Çocuk Teması*, Ankara: K¼ltür Bakanlığı Yay.
- S¼reya, Cemal (1985), "Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Şiirinde İki D¼nem", *Őapkam Dolu iekle*, izgi Yay.
- Şimşek, Tacettin (2001), " Masaldan Destana: Dağlarca'nın Şiiri", *Hece, Türk Şiiri Özel Sayısı*, 53/54/55, 81-195.
- Yalçın, Murat (2003), "Fazıl Hüsni Dağlarca" (SöyleŐi), *Kitaplık*, 61, Mayıs ,12-15.

